הנדון:

חזרה לביירות

עכר די זמן מאז פעולת־התגמול הגדולה בנמל־התעופה בביירות כדי למתוח עליה ביקורת אובייקטיבית, ללא סערת רגשות.

אין עוד אדם רציני שיכחיש בכנות כי פעולה זו היתה שגיאה ממדרגה ראשונה.

אפילו יוזם הפעולה — משה דיין — רמז בראיון פומבי כי אילו ידע אז את אשר הוא יודע כיום, היה נוהג אחרת. (זה יפה מצידו, אבל זה גם מטיל ספק מסויים על טיב שיקוליו ברגע המכריע. הוא פשוט היה צריך לדעת מראש. זה תפקידו.)

יכולנו, איפוא, לעבור על כל העניין בשתיקה, בתקווה שמישהו הסיק מסקנה ולמד לקח.

אך אסור לנו להסתפק בכך.

כי בביירות לא נכשלה פעולה אחת מסויימת. בביירות נכשלה כל מדיניות פעולות־התגמול המוחצות.

וכל עוד לא הוסק לקח זה, יש לחזור ולחשוף בהגיון קר את תוצאות המדיניות הזאת, החל ביום סמוע, עבור ביום כראמה, וכלה (לפי שעה) בליל ביירות.

* * *

פעולת סמוע, בתקופה שלפני מלחמת־ששת־הימים, היתה פעולת־התגמול הגדולה הראשונה של לוי אשכול, אז ראש־הממשלה ושר־הביטחון.

היא עוררה, למחרת היום, ביקורת חריפה.

כי אשכול ציוה לתקוף את הכפר האיזור חברון כתגובה על מעשי החבלנים הפלסטיניים, אשר לפי טענתו שלו נשלחו על־ידי הסורים.

(זה היה בימים הטובים ההם, כשהרבה אנשים נאיביים בישראל סברו כי אירגוני־החבלה אינם אלא המצאה סורית, ולא התגלות אותנטית חדשה של העם הפלסטיני.)

השאלה שנשאלה בו במקום היתה: אם חבלנים הם שליחי סוריה, ופועלים על פי הוראות ממשלת דמשק — מה היה הטעם בפעולת־תגמול נגד כפר ירדני?

והתשובה שניתנה, בשקט: לא כדאי לנו להתקיף את סוריה, כי הדבר יתפרש כהתקפה על מישטר פרו־סובייטי, בשליחות האימפריאליזם האמריקאי. ואילו ממשלת־אשכול עוד קיותה אז לשסר את יחסי ירושלים־מוסקבה.

ההגיון ששלח את צה"ל לסמוע היה, איפוא, כזה: יש מעשי־חבלה. יש צורך לבצע פעולת־תגמול. אי־אפשר לבצעה נגד מי שאחראי לחבלנים. לא נותר לנו אלא לבצעה נגד ממלכת ירדן, שהיא עצמה מעוניינת לבלום את החבלנים.

הגיון צולע במיקצת, אך אופייני.

* * *

תוצאות של פעולת סמוע ידועות כיום לכל פרטיהן. הן נתגלו במלחמת־ששת־הימים, ואושרו לאחר מכן על־ידי עדי־ראייה שנשארו בשטחים המוחזקים.

עד פעולת סמוע הצליח המלך חוסיין לשמור על עצמאות ניכרת — הן כלפי עבד־אל־נאצר, הן כלפי אירגוני־החבלה. הוא היה בעל־בית בממלכתו.

הפעולה הנחיתה מהלומה על מישטרו.

כזכור, נהרגו בפעולה חיילים ירדניים רבים, בעת שהוחשה התיגבורת למקום. האוכלוסייה הפלסטינית בגדה המערבית האשימה את המלך בהזנחה ביטחונית פושעת. היא קבעה שאינו מסוגל להגן עליה. היא תבעה ממנו לקרוא לעזרה מצרית.

כשכסה־המלוכה שלו החל מתנדנד, בלע חוסיין את הגלולה המרה כדי להצילו. הוא נכנע כפני עבד־אל־נאצר, שילב את הגנת ארצו במערך הצבאי המצרי.

מאז יום סמוע שוב לא יכול היה חוסיין לחלום על קיום עצמאי, מחוץ לתחום המצרי. ההמשך בא לידי גילוי דראמאתי, ומחריד, ערב מלחמת־ששת־הימים, כאשר סס חוסיין לקאהיר, כרת ברית־הגנה עם נשיא מצריים, שיעבד את צבאו לפיקוד מצרי והכניס את היחידות המצריות לארצו.

הפגזים הירדניים שנחתו בירושלים ביום ה־5 ביוני 1967 היוו תוצאה ישירה של פעולת סמוע.

יכול מישהו לומר: „טוב מאוד. לולא הפגזים, לא היינו תוקפים את ירדן. לולא תקפנו, לא היינו יושבים היום בירושלים המזרחית ובגדה המערבית."

זה נכון בהחלט. אבל לא זאת היתה כוונת הפעולה בסמוע. כוונתה היתה הפוכה: להכריח את המלך לחסל את החבלנים ולהתרחק ממצריים.

היא השיגה את ההיפך הגמור: את סוף עצמאותה הממשית של הממלכה הירדנית, ודחיפתה לזרועות המצרים והחבלנים.

* * *

פעולת כראמה לא היתה עוד יוזמתו הבילעדית של לוי אשכול. היא היתה פרי השותפות החדשה של אשכול־דיין, ושר־הביטחון החדש נישא באחריות עליה (אף כי נפגע בחפירת־עתיקות כמה שעות לפני הפעולה.)

השגיאות של כראמה אינו נופלות בחומרתן מן השגיאות של סמוע.

פעולת־כראמה התבססה על ההנחה כי אירגוני־החבלה השתלטו על שטחים נרחבים של עבר־הירדן, וכי המלך חוסיין שוב אינו מסוגל להשתלט עליהם. (ראה לעיל.)

לפיכך, החלט להנחית על ריכוז החבלנים מכה צבאית סדירה ומוחצת, שתשבור את עוצמתם, תשחית את יוקרתם.

מה היתה התוצאה של פעולה זו?

מזה כמה חודשים מגיעים לישראל דיווחים שוטפים,

„עזוב! אנחנו עוד עייפים מקבלת ההחלטה לגינוי ישראל!"*

בעיקר מפרי עטם של עיתונאים זרים, ההוקרים את מעמדם של אירגוני־החבלה. דעתם הכללית היא כלהלן:

● פעולת כראמה העלתה לאין־שיעור את פעולת האירגונים.

● דעת־הקהל הערבית קיבלה ללא הסתייגות את הגיר־סה כי חיילי האירגונים הפלסטיניים (להבדיל מחיילי הצבא הירדני הביסו את צה"ל בשדה־הקרב, ואילצו אותו לסגת תוך אבידות קשות. אחרי התבוסה המשפילה של צבאות־ערב במלחמת־ששת־הימים, נתקבל „נצחון" זה בסיפוק.

● עלייה זו של קרן אירגוני־החבלה, בעוד הצבא הרגיז מצרי סופג מהלומות, הכריחה את עבד־אל־נאצר להכיר באירגוני־החבלה כבגדים ערבי עצמאי. בעוד שעד אותו יום פעלו סוכני מצריים נגד אל־פתח, נאלץ נשיא מצריים, למחרת הפעולה, להעמיד תחנת־שידור עצמאית לרשות אירגון זה. השבוע הוא פתח את ועידת החבלנים.

במילים אחרות: פעולת כראמה היא שהפכה את אירגוני־החבלה לכוח מדיני ונפשי ממדרגה ראשונה במרחב, העלתה את יוקרתו של אבו־עמאר מעל לזו של עבד־אל־נאצר.

בכראמה הונחתה מהלומה על מעמדו של נאצר, והוא נדחף לזרועות אירגוני־החבלה.

* * *

פעולת ביירות היתה, כמו קודמתה, פרי השתתפות של אשכול ודיין.

אין זה סוד — והדבר פורסם ברבים — כי דיין הוא שהציע את הפעולה, בצורתה זו, וכי אשכול תמך בו בלי כל הסתייגות.

כיום נשאלות שאלות חמורות מאוד לגבי עצם התיכנון וההחלטה. למשל:

● האם ידעו המחליטים למי שייכות חברות־התעופה שעתידות היו להיפגע? האם טרחו מראש לגלות כי החברות הן ערביות רק בשמן, וכי בעליהן האמיתיים הם אמריקאים, צרפתים ובריטים, וכי האנגלים הם שיישאו בעול הפסדי־הביטוח?

● האם ידעו המחליטים כמה מטוסים נמצאים בנמל־התעופה, וכמה מהם צריכים להיפגע?

כל הדברים האלה מוטלים בספק. לעומת זאת אין עוד שום ספק לגבי תוצאות הפעולה.

* * *

לגינוי־ההתפוצצויות בביירות, שגרם לכולנו סיפוק נפשי כה רב, גרר אחריו, עד כה, את התוצאות הבאות:

● **הגינוי של מועצת־הביטחון,** פה־אחד ויחסר־תקדים בחריפותו — תוך איום מפורש בסנקציות. יכולים אנחנו לזלזל במוסד זה, ולבוז לרמתו המוסרית. אך אין לזלזל בחשיבותו של הגינוי כנשק במלחמה המדינית — בהוה ובעתיד.

● **הטלת האמבארגו הצרפתי,** שיעלה לנו בהוצאה של מאות מיליוני לירות לסתימת הפרצות במערכת ביטחוננו. ייתכן שדה־גול חשב על המעשה השפל מראש — אך אין ספק שמיבצע בירות סיפק לו אליבי מצויין, הקל על המעשה, ובתדאי גם החיש אותו.

● **הפלת הממשלה הלבנונית** והחלפתה בממשלה פרו־מצרית תקיפה, תוך החלשת כל היסודות במערך המדיני הלבנוני העדין שדגלו בקו זהיר ומתון כלפי ישראל. בטווח הארוך, התוצאה השלישית היא החמורה ביותר, אם כי זכתה בפחות תשומת־לב משתי הקודמות.

מה שקרה לחוסיין בסמוע, מה שקרה לעבד־אל־נאצר בכראמה, קרה לשארל חילו בנמל־התעופה בביירות.

מעמדו העצמאי של המישטר הקיים בלבנון התערער, אולי ללא־תקנה. כדי לשמור על קיומו, הוא השליך את יהבו על כוחות קיצוניים יותר.

השבוע הודיע שר־הביטחון כי מאז פעולת ביירות גברה נוכחות החבלנים על אדמת לבנון, והתחזקו בסיסיהם שם.

בשעה שמסר הודעה זו, האם הירהר משה דיין על חלקו שלו בהתפתחות זו, העלולה להעמיד את ישראל בקרוב כפני ברירה ממאירה ביותר כלפי מדינה שהיא בת־חסותה של ארצות־הברית, ידידתה של צרפת ואחד ממרכזי עולם־החון הבינלאומי?

* * *

כיד מישהו לבוא ולטען: לא היתה ברירה. אחרי ששני החבלנים ביצעו את מעשם באתונה, היינו מוכרחים להגיב איכשהו, ופשוט לא נמצאה תגובה טובה יותר.

מי שטוען זאת, אומר לנו, למעשה: לא היתה לנו ברירה אלא לעשות פעולה שהזיקה לנו מכל הבחינות, ושעזרה לאויבינו בכל המישורים.

כלומר: שני בחורים צעירים, שלא השקיעו במיבצע אלא שני כרטיסי־טיסה בקו ביירות־אתונה (רק הלוך), תת־מיקלע אחד וכמה רימונים, יכלו להכריח אותנו לבצע מיבצע, שהיה כניגוד לצרכינו הביטחוניים והמדיניים.

אם כן, הרי זו מחמאה פנטסטית לשני הצעירים ולשולחיהם.

אין אני מוכן לשתף עצמי במחמאה זו.

רק הנהגה חלשה, הרואה את עצמה חייבת להחניף לדעת־הקהל ולספק רגשות בלתי־רציונליים, תפעל בצורה כזאת נגד האינטרס הלאומי.

רק הנהגה אובדת־עצות תמצא את עצמה במצב שבו יש לה רק הברירה בין אי־מעשה ובין מעשה הפוגע בה עצמה. פעולות סמוע, כראמה וביירות הוכיחו בעליל כי הקו השיגרתי של פעולות־התגמול פשט את הרגל.

דרוש לנו אומץ־הלב כדי להגיד זאת בפה מלא. כי זהו הצעד הראשון למחשבה חדשה.

• קאריקאטורה של הרבלוק בניו יורק טיימס.

מאת **אורי אבנרי**